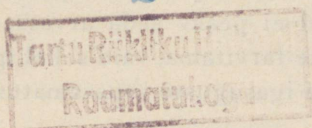

Eraldine äratõmme ajakirjast EESTI ARST 1933 — lisa: XI Eesti
Arstidepäeva protokollid.

2

133662

3. NIKOLAI VEIDERPASS — Tartu: Puudulikult kirjutatud retseptide põhjustatud arusaamatused.

Rohutäht ehk retsept on dokument, mille mõiste peab selge olema ja mis ei luba mingisuguseid valesti tõlgitsemisi. Seda arvesse võttes näeb ka seadus ette rohutähtede vormi ja kirjutamisviisi.

Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seadus, mis avaldatud RT 1932 nr. 24 § 5 p. 6 nõuab, et iga kutsealal töötav arst on kohustatud kirjutama rohutähed (retseptid) selgelt ning loetavalt.

Seda nõudis ka endine vene seadus, mis oli meil kuni viimase ajani maksev. Samalaadsed seadused on ka maksvad teistes maades.

Nagu teada, näeb üldine kord ette, et täielikult kirjutatud rohutäht peab sisaldama: 1) kuupäeva ja koha, millal ja kus kirjutatud, 2) ravimi eeskirja ladina keeles, 3) annuse (*dosis*) või muu ravimi tarvitamisviisi (signatuur), 4) patsiendi nime ja 5) arsti allkirja, kes rohutähe kirjutab, rohutähe all.

Tihti aga väljakirjutatud rohutähed ei vasta ülalmainitud nõuetele.

Rohutähti nende puudulikkuse järele võib jagada 4 rühma: 1) kiiresti (korratult), 2) mitteselgesti, 3) kirjaoskamatult ja 4) ebaratsionaalselt kirjutatud rohutähed.

Me kuulsime, et korralikult kirjutatud rohutäht peab sisaldama kõigepealt kuupäeva ja koha, millal ja kus rohutäht kirjutatud, selleks, et farmatseut võiks kahtlasil juhtudel kindlaks teha ravimi kirjutamise aja ja koha kaudu ilma suurema vaevata arsti ehk rohutähe kirjutanud isiku olemasolu. Võib ju ka juhtuda, et ravimi on välja kirjutanud isik, kellel selleks üldse puudub vastav luba. Vastasel korral tuleks aga patsiendi poole pöörata vastavate järelepärimisiga, mis pole tihti soovitatav ja võiks patsiendis nii arsti kui ka ravimi vastu umbusaldust äratada. Sellepärast on tarvilik, et iga rohutäht sisaldaks kuupäeva ja arsti asukoha.

Teiseks sisaldab rohutäht ravimi eeskirja, ladina keeles. Kuulsime ka, et seadus näeb ette, et rohutähed peavad selgesti ja loetavalt kirjutatud olema ning arstid ei peaks seda arvesse võttes küll rohutähtedes lühendusi ja märke tarvitama, vaid sellel iga sõna täielikult ja selgesti välja kirjutama igasuguste arusaamatuste ärahoidmiseks.

Just selles patustavad ravimi kirjutajad kõige rohkem. Paljud arstid on harjunud rohutähte nii kirjutama, kui see neile näib hea olevat, mitte kinni pidades retseptuuri põhireegleist. Selle tagajärjel on aga farmatseut, kes säärase rohutähtede järele peab ravimeid valmistama, sageli väljapääsemata seisukorda asetatud.

On üldine arvamus maksev, et farmatseut peab oskama igasuguseid segaseid käsikirju lugeda. Sageli tuleb ette, et kui kuskil mujal enam arusaamatult kirjutatud kirja lugeda ei osata, siis minnakse apteeki, küll seal loetakse.

Luban endale siin kõigepealt mõne üksiku näite kiirelt (korralt) kirjutatud rohutähtede ja selle tagajärjel tekkinud arusaamatuste kohta ette tuua.

Südamehaigele oli määratud sissevõtmiseks tilgad *ol. camphorae 1,5; tinct. valerianae 15,0*. Saadi häone kahte kihti eralduv vedelik. Pärast selgus, et arst oli tahtnud *ol. camphorae* asemel *spirit. camphorae* kirjutada. Viga tekkis sellest, et rohutäht oli kiiresti ja läbi lugemata kirjutatud.

Haigele oli määratud järgmine mikstuur: *inf. ipecacuan. 5—180,0; liq. ammon. anis. natr. benzoic. aa 1,5. S.* Iga kahe tunni järel üks teelusika täis. Puudus 5 juures tähendas kas 5,0 või 0,5. Farmatseut, eksitusest aru saades, valmistas mikstuuri, võttes ipekakuannajuurt 0,5.

Või jälle *extr. belladonnae 6,1; aq. foeniculi gtt. II; natr. bicarbonici 2,0; aq. destillatae 180,0*. Nagu pärast selgus, tahtis arst

kirjutada *aq. foeniculi* 6,0 ja *extr. belladonnae gtt. II*. Kuidas aga võtta 2 tilka paksu ekstrakti, ka *extr. belladonnae* oleks pidanud kaaluga tähendatud olema.

Rohutähe järele oli kirjutatud 3 kapslit *diuretini* 0,5. Arst oli rutuga aga kirjutanud diuretiini asemel dioniini. Rohutäht toodi öösel apteeki ja valvel olev apteekriõpilane valmistas ravimi, nagu see oli kirjutatud. Tagajärg mürgistus, mis küll seekord surmaga ei lõppenud.

Rohutähe järele pidi valmistatud saama *chininum muriatic. 0,3*. S. Kaks pulbrit päevas sisse võtta. Arst oli aga rutuga kirjutanud *chininum*'i asemel *morphinum*. Muidugi mõista takistas ravimi väljaandmist surmav annus. Rohutäht saadeti ta kirjutajale arstile tagasi, ning see nägi, millisest hädaohust ta oli pääsenud ja kirjutas uuesti nõutava ravimi.

Sarnaselt juhtus ka pulbriga, mis pidi sisaldama rabarberit, väävlit ja *tartarus depuratus*'t, iga ühte võrdsetes osades. Pulber oli määratud sissevõtmiseks noaotsaga. Kuid sõna *depuratus*'e oli arst rutuga ära vahetanud ja kirjutanud *stibiatus*. Ka siin kaitses haiget seaduslik piir.

Haigele lapsele pidi silma riputatama *calomel subtilissime pulveratum*. Kuid selle asemel oli kirjutatud *sublimatum subtilissime pulveratum*, ning kui välispidine ja arsti enese toimimiseks määratud, anti farmatseudi poolt välja. Mõlemate silmade nägemisvõime kaotus oli haige ravimise tagajärjeks.

Antud juhul oli rohutähe valmistajal raske otsustada, milliseks otstarbeks rohutäht määratud, sest et arst oli retseptile kirjutanud ainult „välispidine — õpetuse järele“ ja mitte „silma sisse riputamiseks“. Viimane asjaolu oleks kindlasti farmatseuti kohustanud arsti poole järelepärimisega pöörama.

Vanemad arstid ei jätnud kunagi oma retseptidele tarvitamise viisi kirjutamata. Kuid noorem arstide generatsioon katsub sellest üldse mööda pääseda üldlauseiga, nagu „seespidine“, „välispidine“, „tarvitada nagu öeldud“ jne. Me kuulsime, et seadus nõuab rohutähtede kirjutamisel täielikku ravimi tarvitamisviisi väljakirjutamist.

Haigele oli määratud järgmise sisuga rohutäht: *liq. kalii caustici* 25,0; *aq. destillatae* 135,0; *sirup. simpl.* 20,0. *M. D. S.* Iga kahe tunni järel üks supilusika täis sisse võtta. Farmatseut saatis kirjutatud rohutähe kohe ordineerivale arstile. See sai otsekohe aru oma eksitusest ja kirjutas esimese rea ümber *liq. kalii acetici* ja

haige sai kaaliumhüdroksüüdi asemel ilmsüütut kaaliumatsetaadi- lahust vee ja siirupiga. Kuna maksimaalannust kaaliumhüdroksüüdi kohta farmakopöas pole ette nähtud, ei oleks farmatseut karistada saanud, kui ta oleks ka seesuguse põletava vedeliku valmistanud ja ära andnud.

Niisuguseid näiteid võiks väga palju ette tuua, kuid arvan, et ka neist on küllalt selge, et rohutähte ei või kiiresti korratult kirjutada.

Sama hädaohtlik rohutähe sisule kui kiire kirjutamine on ka arsti jutuaajamine ümbruskonnaga rohutähe kirjutamise ajal. Arst ei tohi ise rohutähe kirjutamise ajal kõnelda ega sallida seda, et keegi temaga kõneleb. Siia juurde kuulub ka veel see halb harjumus, rohutähti üle anda patsiendile, ilma et autor selle veel kord täpsalt ja tähelepanelikult läbi loeks.

Rohutähtede mittedelgelt kirjutamine. Südamehaigele kirjutati arsti poolt mõned suurendatud annused digitaalise pulbrit, mis toimus järgmiselt: *Rp. Digital. 0,3 (!) F. pul. D. tal. dos. nr. 2. S.* „Õpetuse järele võtta“. Apteeker pidas *digital.* lühendatud digitaaliiniks, mitte *fol. digitalis'*eks, nagu arst oli seda mõelnud, juurde lisatud õhkamismärgi tõttu ei arvanud tarvilikuks arstiga läbi rääkida ja andis *fol. digitalis'e* asemel digitaaliini, mis nagu teada on digitaalise toimeaineid. Tagajärg oli see, et haige suri peale esimese pulbri sissevõtmist südamerabandusse.

Raske haige ei saanud abi arsti korratu rohutähe kirjutamise tõttu, temale määratud valuvaigistavast ravimist. Rohutähe sisu oli järgmine: *Rp. Bismuthi nitrici 0,3 Pulv. Doweri 0,2. M. f. pulv. D. tal. dos. nr. 8. S.* Iga kolme tunni järel üks pulber sisse võtta. Sõna *pulvis Doweri* oli nii kritseldatult kirjutatud, et farmatseut *pulv. Doweri* asemel *pulv. sacchari* luges ja andis ära. Antud juhul ei ole süüdi arst üksi, vaid ka farmatseut, ehk küll esimesel on suurem osa süüdi. Asi sai arstile siis selgeks, kui ta kuulis, et valud sugugi ei vähene. Siis kirjutas ta *Doweri* nii selgelt, nagu see alul oleks pidanud olema. Nii sai haige alles peale pikema aja möödumist õige ravimi.

Haigele kirjutas arst soolhapu kiniini vesilahust, millele *sucus liquiritiae* oli juurde lisatud. Farmatseut luges *chinin. muriatic.* asemel *ammonium muriatic.* ja nimelt oli *ch* sarnane tähele *a*, *i* ja *n* olid nagu *m* ja üle selle oli joon, mis kirjutaja poolt kahe *i* punktina oli mõeldud, farmatseudi poolt aga kui kahekordsuse

märgiks *m* peal loeti. Selgusele jõuti siis, kui haige teatas arstile, et ravimist pole midagi kasu.

Eelpoolmainitud näiteid võiks väga palju ette tuua. On olemas ka sääraseid rohutähti, millede juures jääb täiesti mõistatuslikuks, mis kirjutatud, kellele kirjutatud, kelle poolt kirjutatud ja milliseks otstarbeks (vt. joonis).

Phyza
Forsman
M...
K...

On olemas isikuid, kes arvavad enese halba käekirja lugeda võivat, et ka teised seda lugeda peavad oskama. Harilikus elus on see halb, kuna arstilises praksises võib patsiendi elule saatuslikuks saada.

Kirjaoskamatul kirjutatud rohutähed: Siin tuleb ilmsiks esikohal hajameelsuse joon. Endistel aegadel lubasid endale mõne korratuse ainult suure praksisega arstid, sest neil ei olnud tihti aega tähelepanu pöörata igale täpsusele, lootes, et selle puuduse kõrvaldab hoolikas farmatseut, pöörates raskemal juhtudel arsti poole ühel või teisel viisil. Austus rohutähe vastu oli proportsionaalne praksisele ja see pidi loomulikult nõnda olema.

Noored arstid püüdsid olla rohutähtede suhtes väga korralikud, kirjutades retsepte kalligraafiliselt. Praegu aga ei ole nõnda, kirjaoskamatus tihti saadab korratus ja mitteselgesti kirjutamine. See ebasünnis suhtumine rohutähtedesse on omandatud juba koolipingist. Sadadest näiteist toome ette siin ainult mõne.

Üks arst kirjutab *Hydr. Chlor.*, apteegist anti kaalomel, kuid pärast tuli ilmsiks, et oli tarvis kloraalhüdraati. Rohutähe kirjutaja oli oma voliga vahetanud asisõna ja omadussõna kohad.

Palju vigu tekib peamiselt sellest, et ei tunta ravimi omadust. Näiteks *Rp. Emuls. Amygd. amar. dulc. 200,0; Amygdalini 3,0; Codeini 0,06. S.* Iga tunni järel üks supilusika täis.

Edasi tuleks paari sõnaga peatuda puuduliku tarvitamisviisi ehk signatuuri juures. Nagu juba enne tähendatud, piirduakse sageli üldlauseiga, nagu „välispidine“, „seespidine“ jne. Selle tagajärjel aga esinevad tihti arusaamatused.

Ühele haigele oli määratud salveikeedis boorhappe ja piparmündiõliga suuloputamiseks ja palderjanileotis broomsooladega sissevõtmiseks. Rohutähele oli kirjutatud mõlemal juhul „Tavitamine teada“. Haigel läks meelest ära, missugust sisse võtta, ja võttis salveikeedise sisse ning palderjaniga loputas suud.

Silmahaigele oli *ungt. hydrarg. oxydat. fl.* silmalaule sissehõõrumiseks määratud ja samal ajal joodvasogeen kõrvataha hõõrumiseks. Signatuurile mõlemal juhul oli kirjutatud „Välispidine — õpetuse järele“. Haige vahetas suusõnalise seletuse ja määris salvi kõrva taha ja vedeliku silmalaule.

„Õpetuse järele“ — seisis ühel sinepiirituse pudelil, millest üks teelusika täis oli sissehõõrumiseks määratud, samal ajal tuli ka naatriumsalitsülaadi pulbreid sisse võtta. Nähtavasti oli haige kirjaoskamatu, sest ta jõi esimese pulbri ühe teelusika täie sinepiiritusega ära. Kui signatuuril oleks selgesti olnud tähendatud täppis tarvitamisviis, siis ei oleks ka seesuguseid kurbe juhte.

Signatuuri puuduseks tuleb ka seda lugeda, et tihti ei märgita, kas ravim on määratud täiskasvanule või lapsele. See on selles tarvis, et farmatseut võiks, kui ta märkab, et ravimis, mis määratud lapsele, esineb suurem annus, kui see lapsele on ette nähtud, pöörata arsti poole järelepärimisega ja sellega kõrvaldada kardetava eksituse. Kui rohutähel puudub aga sõna „lapsele“, siis ei ole säärane väljapääs võimalik. Sellepärast peavad arstid rohutähtede kirjutamisel lastele suuremat tähelepanu sellele pöörama.

Lõpuks veel mõni sõna ebaratsionaalsest ravimite kirjutamisest. Ratsionaalne raviainete kirjutamine nõuab palju kogemusi ja põhjalikku raviainete keemilist tundmist, sest vastasel korral võivad ravimid omavahel reageerida, tekitades sademeid, muutes soovitatavat toimet. Selle tagajärjel võivad nad mürgist toimet organismisse avaldada või jälle täiesti kaotada oma terapeutilise toime. Selle kohta pikemalt Eesti Arstis 1933 nr. 8.

Me oleme siin ette toonud ainult mõned juhud puudulikult kirjutatud rohutähtede ja sellega põhjustatud arusaamatuste kohta, mis ette tulnud igapäevases praksises. Kui palju neist jääb saladuse katte alla?

Ka seda puudust ei või mainimata jätta, et paljud arstid kirjutavad rohutähti pliiatsiga. See on halb ja selle eest tuleb hoiduda. Kõik see on olnud ja kordub iga päev.

Kokku võttes peaks tähendama, et kõik ülaltoodud ei vasta tervishoiu elementaarseile nõudeile ja selle kõrvaldamiseks tuleks kõigepealt kliinikuis rohkem rõhku panna praktikantide poolt kirjutatavate rohutähtede korralikkusele. Neid peaks õppejõud kontrollima ja nõudma, et praktikandid harjuksid rohutähele vaatama kui tõsisele dokumendile, mis peab selge ja ilma vigadeta olema. Siis võiks loota, et ka praktikant, kui ta hakkab peale ülikooli lõpetamist iseseisvalt tegutsema, tunneb aukartust rohutähe vastu.